

DE NEDERLANDSE IDENTITEIT ALS BOUWPAKKET

Wie zijn wij? Lange tijd was het in Nederland niet netjes om die vraag te stellen. Boekjes over Nederlandse eigenaardigheden werden vooral door buitenlanders geschreven. Ze waren ook voor buitenlandse bezoekers bedoeld – *how to behave* tegenover *those incredible Dutch*? Als Nederlanders zelf de pen grepen om iets over zichzelf te schrijven, was de toon meestal ironisch.

De afgelopen jaren is dat ingrijpend veranderd. In een wereld die steeds dichterbij komt, wordt onvermijdelijk de vraag actueel waarin wij ons nu eigenlijk onderscheiden. De Nederlandse wereldburger ondergaat daarmee het lot dat elke migrant treft: zodra de nieuwe wereld wordt betreden, begint de waarde van het land van herkomst zich onweerstaanbaar aan hen op te dringen.

Tegenwoordig drukt de regering politici en ambtenaren op het hart, in internationale fora Nederlands te spreken. De vlaggenverkoop trekt aan en het Wilhelmus wordt weer aarzelend meegezongen. Zelfs Gijsbrecht van Aemstel is terug en mag weer zeggen dat de liefde tot zijn land ieder is aangeboren.

Nederland mag er dus weer wezen. Maar wát is Nederland nu eigenlijk precies? Die vraag stellen is nog heel wat anders dan een pasklaar antwoord bieden. Een ‘volkskarakter’ is immers niet iets dat voor altijd vastligt. Nationale identiteiten zijn onder invloed van steeds veranderende omstandigheden voortdurend in beweging. Ook over Nederland is niet één verhaal te vertellen.

In *Typisch Nederlands* zal de lezer dan ook geen Groot Schema van de Nederlandse identiteit aantreffen. We zijn niet op zoek gegaan naar een eenduidige verklaring van de Nederlandse landsaard, maar naar de talloze kleine eigenaardigheden die veelzeggend zijn voor onze manier van denken en doen. We hebben

daarbij gespeurd naar beelden en verhalen die in eigen land als ‘typisch Nederlands’ worden beschouwd, maar ook naar de dingen waarmee we over de grens opvallen en verbazing wekken.

Typisch Nederlands is dus een poging om de Nederlandse eigenaardigheden in al hun verscheidenheid en tegenstrijdigheid voor het voetlicht te brengen. Daarbij hebben we gekozen voor een presentatie in alfabetische volgorde. Die heeft namelijk precies de vereiste willekeurigheid: alles staat door elkaar. Sommige onderdelen roepen gevoelens van ironie op, andere wekken enthousiasme, trots, woede of verbazing.

Daarmee doen we in ieder geval recht aan één typisch Nederlandse eigenschap van onze tijd: Nederlanders laten zich niet zo gauw de wet voorschrijven. Wie of wat ze zijn, maken ze stuk voor stuk zelf wel uit. Daarom hebben we dit boek bewust de vorm gegeven van een bouw pakket, waarmee iedereen zijn eigen typische Nederlander kan samenstellen.

Amsterdam, 1999,

Jos van der Lans
Herman Vuijsje

A

aardappeleters Aanvankelijk was de uit Zuid-Amerika afkomstige aardappel kost voor de armen op het platteland, maar rond 1800 bereikte hij de tafels van de gegoede burgerij. Sindsdien vormen aardappels de basis van de Hollandse keuken, met als hoogtijperiode de jaren vijftig, begin jaren zestig van de twintigste eeuw. Daarna heeft de aardappel zijn hegemonie moeten prijsgeven, maar ondanks hevige concurrentie van pasta's en rijst zijn Nederlanders het pretentieuze knolgewas redelijk trouw gebleven. Jaarlijks werkt de Nederlander gemiddeld negentig kilo naar binnen, waarvan twee derde vers uit de schil. Het is daarbij zaak om dun te schillen, want het beste van de aardappel zit onder de schil, zoals iedere Hollandse huismoeder weet. Maar moeder heeft het mis, maakte het Voedingscentrum in 1999 bekend. Onder de schil zit niks bijzonders, en extra gezond willen doen door de piepers met schil en al te verorberen is riskant. De schil bevat niets waardevols, maar wel vaak resten van bestrijdingsmiddelen. (zie: prakken; zes uur eten)

abortus Het Nederlandse abortuscijfer is met 98 per 1000 geboorten het laagste ter wereld. Of, positiever geformuleerd: Nederland is wereldrecordhouder gewenste zwangerschappen. De pil is opgenomen in het ziekenfondspakket. Informatie over de morning-after pil kan via de kindertelefoon worden opgevraagd. Sinds 1984 is abortus in Nederland geen misdrijf meer, mits bedreven door artsen die netjes volgens de procedures te werk gaan. In het buitenland wordt deze wet met argusogen bekeken, maar de cijfers doen de kritiek snel verstommen. (zie: planning)

achter de geraniums 'Achter de geraniums' is wel de laatste plaats waar een Nederlander terecht wil komen. Het is een hedendaags verbanningsoord, waar je heen wordt gestuurd wegens ontslag, arbeidsongeschiktheid, ouderdom of een andere handicap. Ach-

ter de geraniums heerst ledigheid, des duivels oorkussen. Volgens de Portugese Nederlander Rentes de Carvalho kunnen Hollanders het niet verdragen niets te doen. ‘Tijd verliezen is voor hen, behalve zonde, het bewijs van slapheid.’ Een verblijf achter de geraniums is daarom een schrikbeeld dat een Nederlander zijn ergste vijand niet toewenst. Toch telt Nederland ruim een miljoen mensen met een uitkering, die genoodzaakt zijn zich ‘achter de geraniums’ te vermaken. (zie: zuinigheid met vlijt)

achterlicht De meeste Nederlanders fietsen regelmatig zonder achterlicht. Niet omdat ze daar het nut niet van inzien, maar omdat het te veel moeite kost de draadjes op hun plaats te houden. De inspanning om alles op orde te houden, weegt niet meer op tegen de aandrang om ’s avonds aan de wettelijke verplichting te voldoen. Fietsen zonder licht is een symbool van de Nederlandse zelfbeschikking: niet de wet maar ‘ikzelf’ bepaalt wat door de beugel kan. Volgens Veilig Verkeer Nederland reed een kwart van de 250 fietsers die in 1998 in het verkeer omkwamen, zonder licht in het donker. Het idee dat dit soort cijfers Nederlanders op andere gedachten zou kunnen brengen, is allang verlaten. De hoop is nu gevestigd op nieuwe snufjes die het rijden met achterlicht minder arbeidsintensief maken. Knipperende rugzakken, duisternisgevoelige sensorplaatjes, afneembare lampjes: het gemak dient de veiligheid, de wet allang niet meer. (zie: Ja, da-hag!)

Adrianus vi Adriaen Florisz. Boeyens (1459-1523) was de enige Nederlandse paus, en de laatste niet-Italiaanse paus tot aan de verkiezing van de huidige ‘Poolse’ paus Johannes Paulus II. Hij was een eenvoudig man – zijn vader was timmerman in Utrecht – en leidde een onbesproken persoonlijk leven. Ook nadat hij in 1522 tot paus was gekozen, bleef hij zich onderscheiden door Hollandse eigenschappen als eenvoud en redelijk overleg. Tegen de gewoonte in gaf hij er de voorkeur aan om zijn doopnaam ook als paus te behouden. Van uitgebreide banketten moest Adrianus

niets hebben, hij at liever een haring. De beginnende protestantse reformatie probeerde hij in te dijken door hervormingen binnen de Kerk, maar de Romeinse Curie zette hem de voet dwars. De ‘Hollandse paus’ was zijn tijd vier eeuwen vooruit: pas in de twintigste eeuw was het Vaticaan rijp voor verandering. (zie: de God van Nederland)

Afsluitdijk De dijk die tussen 1923 en 1932 werd aangelegd om de Zuiderzee te temmen, is kaarsrecht en sober. Het is een van de weinige menselijke constructies die vanuit de ruimte zichtbaar zijn, maar alles aan deze dam is nadrukkelijk pretentieloos. Hij draagt geen bloemrijke benaming als Hondsbossche Zeewering of Westfriese Omringdijk, maar heet simpelweg Afsluitdijk. ‘Een volk dat leeft bouwt aan zijn toekomst’, zo staat het op het monument bij de plek waar het laatste gat werd gesloten, en in het geval van het Nederlandse volk zijn daar geen tierelantijnen bij nodig. Toch heeft de Afsluitdijk poëzie. Waarom anders dat kokette knikje in die rechte streep, bij Kornwerderzand? En wie zou ’s nachts van Wieringen naar Friesland kunnen rijden zonder, zoals de dichteres Vasalis, een gewaarwording van grootsheid te ondergaan? *De bus rijdt als een kamer door de nacht/de weg is recht, de dijk is eindeloos/links ligt de zee, getemd maar rusteloos,/wij kijken uit, een kleine maan schijnt zacht.*

agenda trekken Nederland loopt in agendagebruik voor op andere landen. Niet alleen hun werk, maar ook hun vrije tijd ordenen Nederlanders met hun agenda. Buitenstaanders kunnen dat maar moeilijk vatten. Spontaan op bezoek komen kan niet – je moet een week van tevoren bellen voor een afspraak. Zij begrijpen niet dat voor een Nederlander zijn agenda een stuk van hemzelf is. Een volle agenda is een persoonlijk visitekaartje, het bewijs dat je meetelt. Een lege agenda laat niemand graag open liggen. Jaarlijks worden in Nederland zo’n vijftien miljoen agenda’s verkocht, waaronder ruim twee miljoen schoolagenda’s.

Voor elke jeugdsubcultuur is een eigen agenda op de markt, en die agenda groeit al bij de jonge bezitter uit tot een soort intiem dagboek. Het is in Nederland dan ook volstrekt ongepast om zo maar in iemands agenda te kijken; dat is privé-domein. Veel Nederlanders bewaren oude agenda's. Het zijn intieme bewijsstukken van een persoonlijk verleden, een onafhankelijk bestaan. (zie: zes uur eten; verjaarskalender)

Ajax-Feyenoord Feyenoord werd legendarisch toen het in 1970 als eerste Nederlandse voetbalclub de Europa Cup won door in de finale het Schotse Celtic met 2-1 te verslaan. Dat gebeurde op typisch Rotterdamse wijze: door middel van 'werkvoetbal' – 'geen woorden maar daden', zoals het clublied voorschrijft. De populairste Feyenoorders waren uit graniet opgetrokken mannen als Rinus Israël, Theo Laseroms, Willem van Hanegem en John de Wolf. Bij aartsrivaal Ajax haalt men enigszins de neus op voor dit bootwerkersvoetbal. Daar maakten frêle jongens als Cruijff, Van Basten en Bergkamp de dienst uit. Bij Ajax draait alles om 'superieure techniek' en 'artistiekeit'. De rivaliteit tussen de twee clubs is een weerspiegeling van het feit dat Nederlandse klassentegenstellingen vooral een kwestie van cultureel sentiment zijn. Het is een vete tussen 'gewoon' en 'bijzonder', tussen 'volks' en 'eigenzinnig', tussen voetbal als 'vermaak' en als 'cultuur-met-een-hoofd-letter'. (zie: burgerlijk; totaalvoetbal)

Algemeen Beschaafd Nederlands ABN, *de taal*. Hoewel – eigenlijk is het Algemeen Beschaafd Nederlands altijd de taal geweest van West-Nederland. Dat werd een paar jaar geleden nog eens duidelijk toen de KLM geen stewardessen met een Oost-Nederlandse tongval bleek aan te nemen. Het ABN was oorspronkelijk een manier van accentloos praten waarmee de spreker duidelijk maakte bij de betere stand te horen. Maar sinds de jaren zestig is het ABN die status aan het verliezen. Steeds minder mensen voelen zich geroepen om zich naar een voor iedereen geldende modeluitspraak

te voegen. Intussen blijft de plek waar ‘het beste ABN’ wordt gesproken, rustig liggen waar hij altijd al lag: in de chique contreien van Bloemendaal en Heemstede. (zie: Poldernederlands)

alle neuzen dezelfde kant op Nederlanders zijn niet bang voor verandering, maar moeten wel de zekerheid hebben dat ze daarbij niet alleen staan. Verandering verloopt in Nederland als een polonaise: veilig en ‘beheerst’. Niemand hoeft aan de kant te blijven staan, ieder kan op het juiste moment inhaken. Daarvoor is het wel nodig dat ‘alle neuzen dezelfde kant op wijzen’. In zijn boek *Tegen beter weten in* beschrijft de uit Suriname afkomstige Ruben Gowricharn de Nederlandse norm voor gedrag op het werk: schik je altijd naar de groep; toon initiatief maar val niet te veel op; laat niet het achterste van je tong zien; neem geen risico’s. Dat door het Nederlandse openbare leven een conformistisch streepje loopt, is door meer buitenlanders gesignaleerd. Volgens de Franse historicus Christophe de Voogd hebben Nederlanders de neiging om binnen een groep discussies te ontlopen; een teken van onverdraagzaamheid. De Marokkaans-Nederlandse minderhedenskundige Yaël Pinto typeert de Nederlandse volksaard als ‘braaf’. Die dwang om niet te veel op te vallen heeft ook gemaakt dat ‘klokkenluiders’, mensen die wan-toestanden in bedrijven en organisaties aan de kaak stellen, in Nederland zeldzaam zijn. Zo zeldzaam dat D66 in 1999 voorstelde om een wettelijke bescherming voor klokkenluiders in te voeren. (zie: uit je dak gaan; vijftien miljoen mensen)

Amerikaanse toestanden Het laatste bastion om de Nederlandse beschaving te verdedigen, is de uitroep: geen Amerikaanse toestanden! Daarmee doelen we niet op de Amerikaanse tv-inkijkjes die we ons dagelijks laten voorschotelen, maar op getto’s, *no-go-areas* en onbeschaamde rijkdom versus diepe armoede. Dat zijn Amerikaanse toestanden en die willen we hier niet. Nederlanders houden sowieso niet van ‘toestanden’. Ze willen ook geen ‘Engelse

toestanden' (stakingen, klassenverschillen), 'Italiaanse toestanden' (corruptie, treinen die niet op tijd rijden) of 'Belgische toestanden' (vriendjespolitiek, corruptie). Opvallend is dat we nooit spreken over 'Duitse toestanden'. (zie: spijbelbus)

anders Zonder het woordje 'anders' zou Nederland niet kunnen bestaan. Wat anders is, vraagt niet om vergelijking of vereffening, maar om respect. 'Anders' is het cement van een religieus of etnisch gemengde samenleving waar men niet van ruzie houdt. Door de snelle democratisering van Nederland sinds de jaren zestig heeft het woordje nog aan betekenis gewonnen. Het is gênant om verschillen tussen mensen hardop te omschrijven in termen van 'meer' en 'minder'. Zo hoeden leraren zich er wel voor om kinderen die niet zo goed meekomen, 'dom' te noemen. Zulke kinderen hebben een andere onderwijsattitude. Ook in de verhouding tussen instanties geven aanduidingen in termen van boven- en onderschikking geen pas. Zo spreken we in Nederland niet meer van 'hogere' en 'lagere' overheden. Provincies, gemeenten en deelgemeenten zijn heus geen haar minder dan Den Haag: het zijn ándere overheden! (zie: medelander)

AWBZ In Nederland heeft de zorg voor demente bejaarden, psychiatrische patiënten en geestelijk gehandicapten zich ontwikkeld tot een niveau dat alleen in Scandinavië wordt overtroffen. In de meeste westerse landen valt de zorg voor gehandicapten en chronisch zieken niet onder de gezondheidszorg, maar onder de armenzorg. De volksverzekering voor ziektekosten keert daarvoor dus niets uit. Nederland kent met de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten uit 1967 een aparte collectieve regeling voor deze 'onverzekerbare risico's', waarop iedereen een beroep kan doen. (zie: Amerikaanse toestanden; wao)

B

baaldagen Het werkwoord ‘balen’ heeft de laatste twintig jaar een zegetocht gemaakt door de Nederlandse taal. Vroeger ‘baalden’ alleen soldaten – het was een manier om een even krachtige als gerechtvaardigde afkeer tot uiting te brengen van een bevel of een opgedrongen situatie. Inmiddels is Nederland veranderd. Iedereen heeft inspraak en recht op overleg; zelfs soldaten hoeven niet meer te buigen voor domme autoriteit. Maar balen gebeurt meer dan ooit; heel Nederland doet er nu aan mee, en nog steeds heeft het woord die klank van rechtmatige verontwaardiging. Zo kan iedereen er wel eens van ‘balen’ dat hij naar zijn werk moet. Welnu, daar valt wat aan te doen. In 1977 verklaarde staatssecretaris Van Hulten dat de PTT en de Postgiro iedere werknemer bij wijze van proef recht wilden geven op een aantal ‘baaldagen’. Dit werd ‘de oude Drees’, op dat moment 91 jaar oud, te veel. In een ‘ernstige waarschuwing’ schreef hij: ‘Men is het als een normaal recht gaan beschouwen nu en dan thuis te blijven, ook al mankeert men niets. [...] De toeneming van de melding voor ziekteverzuim is het gevolg niet van een verandering in werkomstandigheden, maar van een wijziging in de geestesgesteldheid.’ De werkgevers sprongen Drees bij en de ‘baaldagen’ stierven een langzame dood. Maar de ‘geestesgesteldheid’ waarover Drees sprak, is nog springlevend. (zie: Ja, da-hag!; Vader Drees)

bagger Als ergens ter wereld uit water land moet verrijzen, dan worden de Nederlanders te hulp geroepen. Dat is niet zo verwonderlijk, want Nederland is zelf zo ongeveer uit de bagger opgepompt. Sliedrecht is het centrum van de baggerwereld. Megaprojecten als het nieuwe vliegveld in zee bij Hong Kong en landuitbreidingen bij Singapore zouden zonder Nederlandse baggeraars technisch niet uitvoerbaar zijn. Baggeren is leuk en avontuurlijk. Dat blijkt wel uit het feit dat hele Sliedrechter dynastieën zich met het vak bezighouden en dat de bemanning van de baggerschepen

bijna exclusief uit Hollanders bestaat. Hollandse jongens wel te verstaan, de eerste vrouwelijke zuigbaas moet nog geboren worden. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken dat Nederlanders het enige volk ter wereld vormen dat ‘zeven kleuren bagger kan schijten’.

Bataven In de eerste eeuw na Christus noteerde de Romeinse geschiedschrijver Tacitus in zijn *Germania* de eerste observatie van de Nederlandse volksaard: ‘Van al die volken onderscheiden zich door hun moed de Bataven die niet alleen de oevers, maar ook het eiland tussen de armen van de Rijn bewonen. [...] Zij werden niet tot smadelijke tributen gedwongen of door belastingpachters geplukt.’ De Bataven, die doorgaan voor de stamvaders van de Nederlandse natie, vestigden zich rond het jaar 50 voor Christus in het rivierengebied. Ze kwamen niet in holle boomstammen de Rijn afzakken, maar waren wel uit Duitsland afkomstig. Ze hadden goede contacten met de Romeinen, werden ingeschakeld bij het bestuur, en vormden Bataafse cohorten binnen de Romeinse legioenen. Eén van die legionairs, Julius Civilis, kwam in het jaar 69 in opstand en wist bijna alle Romeinse versterkingen aan de Rijn te verwoesten. Het jaar daarop werd hij door de Romeinen verslagen, maar toen stond hij al te boek als de eerste Nederlandse vrijheidsstrijder. Later werd rond de opstand een complete ‘Bataafse mythe’ geweven: het Bataafse volk had zich moedig staande gehouden tegen de Romeinse overmacht, en was sindsdien altijd door een geest van onafhankelijkheid bezielde. Tijdens de Opstand tegen Spanje werd dat beeld vaak aangehaald, en eind achttiende eeuw beriepen de Patriotten zich erop toen ze Nederland omvormden tot de ‘Bataafse Republiek’. In zijn pamflet *Aan het volk van Nederland* (1781) riep Joan Derk van der Capellen tot den Pol ‘Neerlands geheele volk, de Afstammelingen van de Vrije Batavieren’ op om het heft in eigen handen te nemen. In de twintigste eeuw is van de Bataven weinig meer vernomen, maar in de coulissen staan ze klaar voor een nieuwe *revival*. Nu de belang-

stelling voor het Nederlandse erfgoed weer opleeft en nationale sentimenten niet langer taboe zijn, kunnen ze elk moment hun opmars hervatten.

bevrijding ‘Alles zoop en naaide’ op 5 mei 1945, de dag dat de moffen in Nederland capituleerden. Die dichtregel van Remco Campert veroorzaakte in 1962 een nationale rel toen hij op de tv werd voorgelezen. Op bevrijdingsdag hoorde men immers niet te zui-pen en te naaien, maar naar de kerk te gaan om God te bedanken. Tegenwoordig is bevrijdingsdag hoofdzakelijk een dag om te werken. De overheid herinnert ons met tv-spotjes van Postbus 51 aan de grote betekenis van de bevrijding. Geen andere dag staat zo duidelijk in het teken van onze diepste nationale waarden: vrijheid en tolerantie. Maar slechts éénmaal per vijf jaar krijgen Nederlandse werknemers op 5 mei vrij, even vaak dus als in de jaren ’40-’45. (zie: nationale feestdagen)

bloemetje Tot verbazing van buitenlanders nemen Nederlanders bij de minste geringste aanleiding een bloemetje mee. Vooral het idee dat je iets ‘doods’ geeft, vinden ze vreemd. Maar een levende plant schept verplichtingen, je zadelt de ontvanger met een zorg op die hij misschien helemaal niet wil. Nederlanders ‘zeggen het’ liever met bloemen, en slagen er wonderwel in om die boodschap over de grenzen uit te dragen. Zeventig procent van de in de wereld verkochte bloemen komt uit Nederland. Een van onze grootste propagandisten daarbij is paus Johannes Paulus II. Ieder jaar spreekt hij op paasochtend de zegen *Urbi et Orbi* uit vanaf een met witte en gele chrysanten versierd balkon. Sinds 1985 verzorgen de Nederlandse bloemenpromotiebureaus de aankleding, en steevast beloont de paus hen daarvoor met een welgemeend: ‘En bedaankt vor die moie bloe-oeme uit Hooland.’ Deze gratis paas-commercial wordt bekeken door honderden miljoenen tv-kijkers over de hele wereld. Intussen maakt de paus school onder het episcopaat. Bij zijn aankomst te Amsterdam in 1998 sprak ook

Sint-Nicolaas, toen een meisje hem een bos bloemen aanbood, met zwaar Spaans accent: ‘Daank joe vorr die mooioie bloehoe-me!’ (zie: tulpen)

Bommel, Olivier B. In 1996 verscheen Heer Olivier B. Bommel op een Nederlandse postzegel. Daarmee werd de creatie van Marten Toonder erkend als een nationale figuur. Tussen 1941 en 1986 trad hij op in 177 verhalen, die in 11.777 afleveringen in bijna alle landelijke dagbladen zijn verschenen. Maar betekent dat ook dat we hem kunnen beschouwen als een typische Hollander? Dat is zeer de vraag. Bommel is een uitgesproken Bourgondiër. Een patriarchale inslag is hem niet vreemd, getuige zijn veelvuldig beroep op zijn ‘goede vader’. Met zijn bediende Joost, die op Slot Bommelstein een tochtig zolderkamertje bewoont, onderhoudt hij een buitengewoon ongeëmancipeerde verhouding. Allemaal even on-Nederlandse karaktertrekken, en dan hebben we het nog niet over Bommels omgang met geld gehad, zoals zijn gewoonte om een pijp aan te steken met een banknoot van hoge waarde. Wie dit lijstje eigenschappen overziet, kan maar tot één conclusie komen: Bommel is helemaal geen Nederlander. Vermoedelijk is hij een Belg. Dat zijn belevenissen desondanks goed aflopen, komt door het nuchtere, slimme en saaie ventje aan zijn zijde: Tom Poes, Hollander in hart en nieren.

Bond tegen het Vloeken Welke Nederlander heeft nooit het gevoel gehad door de Bond tegen het Vloeken op de vingers te worden getikt? ‘Trein gemist? Vloek niet!’ Uitgerekend op stations, waar de aandrang om Gods naam te misbruiken vaak niet te beheersen valt, is de Bond alom aanwezig. Als de reclameborden op stations leeg dreigen te raken, schijnt de NS deze zelfs gratis aan de Bond aan te bieden. De ruim tienduizend leden tellende Bond, in 1917 opgericht door de gereformeerde kantoorbediende J. Baas uit Den Helder, is een exclusief Nederlands verschijnsel. Nergens ter wereld heeft het derde gebod, ‘Gij zult Gods naam niet ijdel ge-

bruiken, tot een aparte belangenorganisatie geleid. Logisch, meent de Bond, want nergens wordt zo hartgrondig en veelvuldig gevloekt als in Nederland. Wat ook weer vreemd is, want blijkens de statistieken behoren de Nederlanders tot de gelukkigste volken ter wereld. (zie: godverdomme)

Brinker, Hans Wie is toch die rare Hans Brinker? Hij is Dutch boy nr 1 in Amerika, het jongetje dat zijn vinger in de dijk stak en daarmee Holland voor overstroming behoedde. In 1873 maakte Mary Mapes Dodge hem wereldberoemd buiten Nederland door haar boek *Hans Brinker or The Silver Skates, A Story of Live in Holland*. Hansje zint op een manier om zijn straatarme familie door de strenge winter te helpen en een dokter voor zijn zieke vader te betalen. Daarvoor moet hij bij een hardrijderij de Zilveren Schaatsen winnen. In eigen land is Brinker bekend noch bemind: het braafste jongetje van de klas, eigenlijk een onuitstaanbare *yank*, en mikpunt van dubieuze grappen. Dat zijn zusje naar de Duitse voornaam Gretel luistert, draagt ook al niet bij tot zijn populariteit. Bovendien was het niet Hansje maar een ander jongetje uit Dodges boek dat zijn vinger in de dijk stak. Maar dat maakt de toeristenindustrie allemaal niets uit. Brinker is het broertje van de *little Dutch boy* die zijn *little Dutch girl* een zontje geeft in *tulip time*. Hij bevestigt het favoriete Holland-beeld van veel Amerikaanse toeristen: kleinschalig, snoezig en gezapig. En aangezien de dollars moeten rollen, telt Nederland niet minder dan twee monumenten voor de kleine vingervirtuoos: in Spaarndam, waar Mary Mapes Dodge zijn actie situeerde, en in Harlingen. (zie: Houen, jongs!; vingertje)

burgerlijk ‘Of wij hoog of laag springen, wij Nederlanders zijn allen burgerlijk, van den notaris tot den dichter en van den baron tot den proletariër’, aldus de historicus Johan Huizinga in 1934. Nederland kende nooit een sterke aristocratie, waardoor de burgerij in de Nederlandse Republiek de dienst ging uitmaken. Bur-

germanswaarden als zelfbeheersing, liefde voor het gezin, arbeidszin, gematigdheid, ordelijkheid en spaarzaamheid maakten ons land groot. Maar geldt Huizinga's uitspraak aan het einde van de twintigste eeuw nog steeds? In de jaren zestig werd 'burgerlijk' synoniem aan benepen binnenhuisjes en spruitjeslucht. Zong Louis Davids voor de oorlog nog de lof van de 'kleine man, met zijn confectiepakkie an', tegenwoordig trekken cabaretiers als Youp van 't Hek volle zalen met avondvullende tirades tegen burgertrutjes en burgerlulletjes. Zelfbeheersing heeft plaatsgemaakt voor zelfexpressie: 'jezelf zijn' en 'leuke dingen' in je leven doen. Staat de burgerlijke samenleving daarmee op de tocht? De historicus Blom gelooft daar niks van. Volgens hem tastte alle rumoer van de jaren zestig de burgerlijke grondslagen van Nederland niet aan. 'Wel verschoof het accent naar een individualistischer en libertairder variant daarvan. Maar intens burgerlijk en relatief vreedzaam is het land gebleven.' (zie: straatje)